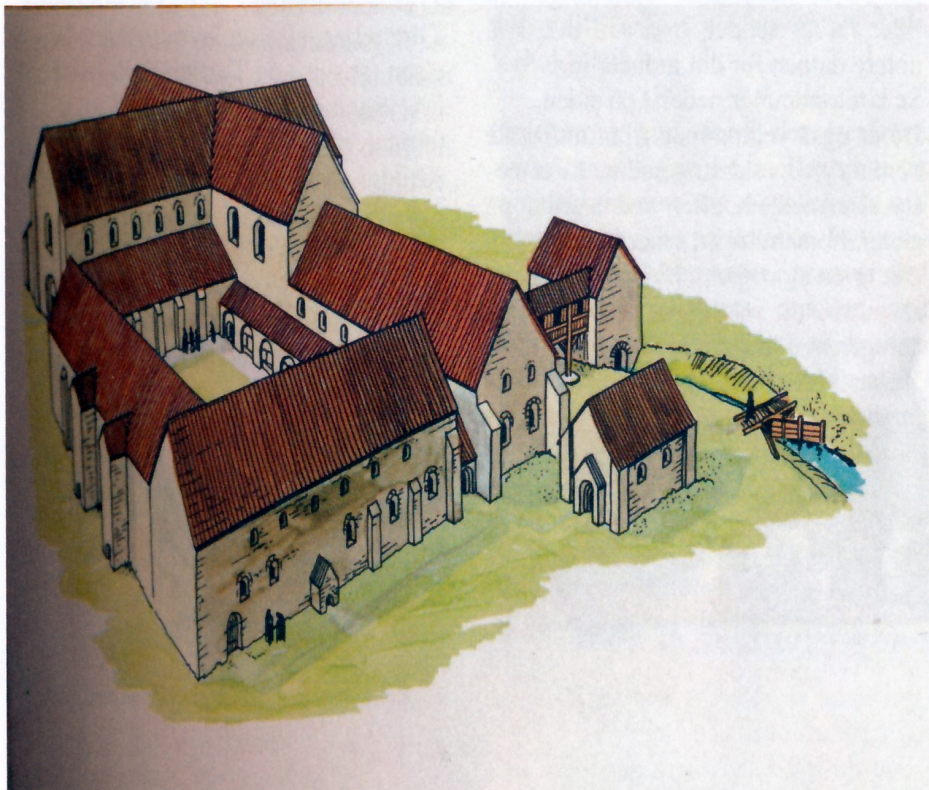

fahs

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund

NUMMER 4 NOVEMBER 2015 29. ÅRGANG

Rekonstruktion af Æbelholt kloster, som blev flyttet hertil af Absalons franske ungdomsven abbed Vilhelm fra Paris—en asketisk, karakterfast mand, som opnåede helgenry endnu i levende live. Klosteret blev med årene kendt for sit hospital, hvor augustinerne ydede syge og handicappede lægehjælp og pleje. (Illustration fra Kjærsgaards Danmarkshistorie.)

Nyt fra bestyrelsen

fahs

Kære medlemmer

Kontingent

Det er nu tid til at betale kontingentet for 2016. Med dette blad følger en lille, farvet seddel, hvor du evt. kan notere datoen for din indbetaling.

Se kontonummer nederst på siden.

Du er også velkommen til at indbetale kontant ved et arrangement, til et bestyrelsesmedlem eller ved starten på generalforsamlingen i marts.

Det er en stor hjælp, hvis du vil huske at **anføre dit medlemsnummer** i foreningen ved indbetalingen.

Husstandskontingent: 200 kr.

Institutioner: 250 kr.

Foldere

I et forsøg på at gøre foreningen mere synlig har bestyrelsen fået fremstillet en hvervefolder, der fortæller lidt om foreningen. Den er nu spredt til en stribe museer, biblioteker og foreninger, hvor vi håber, at den vil blive set og taget af interesserede.

Hvis du har idéer til steder, hvor den også kan sættes, hører vi meget gerne fra dig. Du kan også få nogle til omdeling til din bekendtskabskreds.

På bestyrelsens vegne

Niels Nielsen

Kontingent indbetaling: Nordea,

Registreringsnummer: 2670

Kontonummer: 4374709599

FAHS

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund

Tryk: Nofoprint

Tilrettelæggelse og layout: Niels Nielsen (ansvh.) og Torben Bill-Jessen
FAHS udkommer 4 gange årligt, februar, maj, august, november.

Artikler sendes til redaktøren.

Bestyrelsen:

Niels Nielsen (formand & redaktør)

Margrethe Krogh Sørensen (næstfm.)

Anders Alsløv (kasserer)

Merete Gotthardt

Verner Bylov Larsen (sekretær)

Susan Johnsen

Jens Olsen

Kontakt til foreningen:

fahs.post@gmail.com

Niels Nielsen, tlf. 4752 8408

niels@nielsenskiiby.dk

Vedr. medlemskab: Margrethe Krogh
margrethekrogh@gmail.com

På **www.fahs.dk** finder man bl.a. opdaterede oplysninger om udflugter og foredrag.

Desuden registeret til årbøgerne 1906-2000 samt en oversigt over de ældre årbøger, som foreningen stadig har til salg ved henvendelse til Niels Nielsen.

Augustinerne på Æbelholts åndelige inspiration

Af cand mag. Hanne Lou

Augustinerne

Æbelholt Kloster var sammen med Esum Kloster en fremtrædende lokalitet for åndslivet i middelalderens Nordsjælland. Begge havde tætte relationer til Paris, som var det dominerende centrum for teologiske studier. Men der var store forskelle i de to klosterordners grundlag og daglige funktion. Hvor cistercienserordenens Esum lagde vægt på bøn og meditation samt det daglige arbejde i klostret, var

augustinerordenen en præsteorden, ikke en munkeorden, og dermed tættere knyttet til det omgivende samfund. I denne lille artikel vil jeg omtale disse forhold.

Ordenen opstod, fordi der fremkom ønske om at højne det intellektuelle og moralske niveau hos de mange tusind præster, der ikke var munke. Det kunne være landsbypræster, præster ved kongers eller fyrsters kapeller, ved almindelige bykirker eller ved de store domkirker. Reformfolk foreslog, at

Miniaturemaleri af munke. (Fra Kjærsgaards Danmarkshistorie.)

*Oldtidsfilosoffen Augustin.
(Billedet hænger i kirken Ognissanti i Firenze og er malet af Sandro Botticelli
ca. 1480).*

disse præster kunne leve i fællesskaber.

Benedikt af Nursia (480-553) skrev Benedikts regel. Han grundlægger et klostersonskabel, der skulle få stor betydning for klostervæsenet i vesten.

Reglen er en bog, der består af 73 korte kapitler, der primært er tænkt som vejledning for klosterledere. Benedikt kalder den selv "en lille regel for begyndere". Reglen præges af moderatión, klarhed og enkelhed. Et berømt benediktinsk motto er "Ora et labora"-dvs. "Bed og arbejd"! Det meste af munkenes dag går med disse to aktiviteter og meditation samt læsning. Et vigtigt element i reglen er "Stabilitas Loci"-stedets stabilitet. Benedikts klosterregel med de faste bedetimer egnede sig ikke for disse præster, der havde mange forskellige gøremål rundt omkring. De fulgte Augustins regel. Denne regel blev taget i brug i 1100-tallet. Den tog sit udgangspunkt i urkirkens fællesskab, og svarede dermed til ønsket om en vejledning til *vita apostolica*, det apostolske fællesskab.

Disse augustinerne fandt forskellige opgaver. Nogle augustinerstiftelser gik ind for en rent kontemplativ livsførelse i slægt med den cisterciensiske livsførelse og i tilsvarende isolation. De var strenge bodgørere (at vende tilbage til den Gud, man har fjernet sig fra) med gudstjenesten som det faste holdpunkt, andre kunne gå ind i sjæle-

sorgen og drive menighedsarbejde eller vie sig til drift af fattighospital og pleje af syge. Mere og mere almindeligt blev det også, at augustinerne blev forkyndere også i de nye byer, hvor den traditionelle gejstlige service ikke var tilstrækkelig for alle de nye behov. Augustinerklostre udvikledes i Europa i tiden 1075- 1125. I Danmark kom der augustinerstiftelser fra midten af 1100-tallet. Af de danske Augustinerklostres bygninger er kun lidt bevaret. Der kan derfor kun ud fra skriftlige kilder gives et billede af, hvorledes livet har formet sig inden for Augustinerklostrets mure. Vi er ret mangelfuldt underrettet om de danske Augustinerklostre, men vi ved dog én væsentlig ting, at Æbelholt kloster indgik i én af de store, europæiske augustinske klostersonskabelslutninger: Saint Victor i Paris.

I Paris var der i begyndelsen af 1100-tallet tre lærde akademier, skolen ved Notre Dame, skolen ved klosteret Sainte-Geneviève og skolen ved Saint Victorordenen, som abbed Hugo (1096-1141) havde gjort til tidens førende teologiske lærdomscenter for teologi og filosofi. Kannikkerne her levede i fællessliv efter Augustins regel, og Hugo selv beherskede alle filosofiens discipliner, og som den første skrev han en samlet fremstilling af den kristne lære: "Om den kristne tros dybsindigheder". Augustinerordenen lod kannikker ved domkirkerne slutte sig sammen i apostolisk fællesskab,

dvs. i fællesskab, uden privatejendom og i det samme hus.

Ud fra Augustins skrifter skabes Augustins Regel, som vedtages 1095. Kirkefaderen Augustin (354-430) lærte klostervæsenet at kende i Milano. Han grundlagde et klostervæsen i Tagaste i Nordafrika ca. 387 fortrinsvis for præster. Med inspiration fra Davids Salme 119,62 og 119,164 struktureredes døgnnet omkring en natlig og syv daglige tidebønner. ”Jeg står op ved midnat og takker dig for dine retfærdige lovbud” og ” Jeg priser dig syv gange daglig for dine retfærdige lovbud”. Det augustinske klostervæsen fik stor indflydelse på en række klosterordeners regelgrundlag.

Augustins regel.

I Augustins regel lægger man mærke til den vilje til venlighed og omgængelighed, den tilsigter at give brødrene indbyrdes. I første kapitel hedder det: ”Det første, hvorfor I kommer sammen i klostret, er at I skal bo i hus sammen og have én sjæl og ét hjerte i Gud”. Reglen blev grundlæggende for en klostertilværelse for kannikkerne, der forener præstestilling med munkeliv med aflæggelse af munkeløfte. De regelbundne kannikker uddannes ved domkirkernes kapitelklostre. Også uden for domkapitlerne dannes fællesskaber af augustinerkorherrer, som udviklede sig til egentlige munkelostre. Ordenen er meget løst organiseret, men knyttes på grund af deres

præste-aktiviteter stærkt til bispesædet i det enkelte stift i modsætning til munkeordener i almindelighed, der stod direkte under paven. Augustinerne gled med deres beskedne og beherskede fremgangsmåde umærkeligt ind i samfundet og blev en del af dette.

Dertil kom, at de havde vigtige praktiske funktioner med undervisning, sygdomspleje og hotelvirksomhed helt i modsætning til cistercienserne, der var kompromisløse og arrogante over for omverdenen og med deres godspolitik snarere dominerede lokalsamfundet end indgik i det. I Augustins regel er alle kapitler skrevet i den hellige Augustins ånd. Augustins regel omfattede i middelalderen tre regler, men det er bare to af dem, der har vores interesse. Det gælder den korte ”regula secunda,” som indeholder foreskrifter for tidebønnen, dagsprogrammet og disciplinen i et kloster, og den længere ”regula tertia”. Den består af en asketisk-moralsk traktat med almene normer for klosterlivet. Som monastisk ordenssamfund var augustinerkannikkerne et resultat af samme reformbevægelse som cistercienserordenen. Det samme nøjsomme og strenge levesæt som cistercienserne krævede, gjaldt også for augustinerkannikkerne. Den vigtigste forskel var, at cistercienserne fulgte Benedikts Regel.

Hugo af Saint-Victor og hans skole.

Viktorinerne

Viktorinerne i Paris havde som nævnt deres hovedsæde i Saint-Victor-klostret, der i Hugo af Saint-Victor havde en af tidens mest berømte intellektuelle som sin ledende lærerkraft. Hugo var en saksisk munk, der fra 1115 blev oplært i denne klosterschule og senere blev deres leder. Han var mystiker og forfatter. Han var optaget af den anagogiske metode, hvor mennesket hæver sig mod Gud i tre trin: Cogitatio (overvejelse) – Meditatio og den dybe contemplatio, svarende til det legemlige øje, der betragter verden - forstandens øje, der betragter sjælen - og sjælens øje, der betragter Gud. Ydmyghed og kærlighed er vigtigere end forstanden. Hugo skrev værket Didascalicon – vel nærmest at karakterisere som en håndbog i at studere, hvis man ønskede at nærme sig den kristne tros hemmeligheder på rette vis. Han siger i dette værk ”Ud af alle videnskaber valgte de gamle syv, der skulle mestres af dem, som skulle egentlig uddannes. Disse syv anså de for at stå så meget højere end alle de andre, at enhver, som var blevet grundigt indviet i dem, senere kunne erhverve sig de andre ved egen hjælp”. De kaldes trivium og quadrivium. Trivium var grammatik, retorik og dialektik. Quadrivium omfattede aritmetik, geometri, astronomi og musik.

Victorinerordenen nød både den franske konges og pavens tillid, og dens

ledende mænd blev ofte inddraget i den aktuelle politik. De knyttede mange bånd til eliten i Danmark, Norge og Island og kom til at yde stor indflydelse på kultur og kirkepolitik i Norden.

Absalon.

En af Danmarks betydeligste gejstlige personligheder i middelalderen, ærkebiskop Absalon Hvide, studerede som ung i Paris; det har været omkring midten af 1100-tallet. Absalon møder her Vilhelm (1127-1203), som var en fransk kannik af adelig afstamning, der først var verdslig, dernæst regelbunden kannik ved Sainte-Geneviève kirken i Paris. Sainte-Geneviève var stærkt influeret af viktorinerordenen. Absalon var blandt dem, der så med beundring på den dynamiske og politisk-administrative engagerede viktorinerorden, som havde sit hovedsæde i Saint-Victor-klostret. Venskabet mellem Absalon og Vilhelm udvikler sig, for på Absalons opfordring tog Vilhelm i 1165 orlov fra Sainte-Geneviève for at overtage ledelsen af Augustinerklostret på Eskilsø, som han ca. ti år senere flyttede til Æbelholt vest for Hillerød. Her fungerede han som abbed til sin død år 1203. I Æbelholt kloster indførte abbed Vilhelm Saint Victors strenge regler, og det lykkedes øjensynligt den franske abbed at gøre Æbelholt til et augustinsk mønsterkloster.

"Benedic deo et morere" (Lovpris Gud og vær tålmodig!) Træsnit af Hans Wechtlin. Billedet fremstiller Satan, som pisker spedalskhed på Job. (Jobs bog 2,7).

Æbelholt.

Saint-Victor kom til at blive en stor inspirationskilde for ordenens udbredelse i Danmark. Det var moderkloster for klostrene Eskilsø og Æbelholt. Fra det toneangivende gejstlige center i Paris må vi forestille os, den kultiverede franske omgangstone til en vis grad har bredt sig videre til bl.a. Æbelholt kloster med abbed Vilhelm, som førte pariserklostrets etikette med sig herop.

Man har syd for Æbelholt kloster nær portkapellet fundet resterne af et lille bygningskompleks, som professor V. Møller-Christensen opfattede som klosterets hospital. Der er her bl.a. fundet skeletter, som viser, at der har været spedalske personer, ”de fattige Kristi lemmer”. Biskoppen, som stod over Æbelholt kloster, har nok refereret til den hellige kirkes lov. Det har antagelig været med reference til 3.Mosebog (kap 13 og 14), som giver en detaljeret beskrivelse både af selve sygdommen og af de tiltag, som bør træffes, herunder afsondring fra menigheden:

” Den, der er spedalsk, den, som lider af sygdommen, skal gå med sønderrevne klæder, hans hår skal vokse frit, han skal tilhyle sit skæg, og: ”Uren, uren”! skal han råbe. Så længe han er angrebet, skal han være uren; uren er han, for sig selv skal han bo, uden for lejren skal hans opholdssted være.”

Vi ved fra udgravninger, at spedalskhed var en af de hyppige sygdomme,

som klostret tog sig af. Det viser sig i gravene ved udtalte skeletdeformiteter, som inddrager vidt forskellige dele af kroppen fra ansigt til fod. Disse deformiteter har uden tvivl været voldsomt socialt stigmatiserende og med alvorlige følger for mobilitet og daglig funktion. Sammenholdt med den (korrekte) forestilling om at den sygdomsramte var smittebærer, kan vi se, at den spedalske har været udstødt i middelalder-samfundet. Det samme gælder gravlagte, der bærer spor af den beslægtede sygdom tuberkulose. Disse tunge patientkategorier vidner om augustinerordenens store sociale indsats. Det skal dog nævnes, at Sct Jørgensgårdene i høj grad bar en del af byrden, når det gjaldt de spedalske.

Herbergspligten ved alfarvej

Der har været stillet store krav til klostret i retning af Herberg-funktionen. Æbelholt kloster lå ved alfar vej. ”Herbergspligten er en nødvendig ting og bør human ydes uden vrangvilje, som fædrenes sædvane og skik har været”, hedder det 1324 i Æbelholtklostret, hvis herberg gik helt tilbage til Abbed Vilhelms dage. Som nævnt skulle augustinerne drive barmhjertigheds-virksomhed, huse pilgrimme og rejsende. Besøgene skulle modtages som om, det var Kristus som kom.

Men én ting var at være gæst i nogle dage, noget andet at flytte ind. I alderdommen tog bedrestillede såkaldt pro-

Udsnit af ældre billede med spedalske som motiv fra 1300-tallet. Fresken kaldes "Dødens triumf". Det er malet af Andrea Orcagna og befinder sig i museet Santa Croce i Firenze.

vent i et kloster. Det vil sige de boede og havde underhold i deres sidste leveår i klostret. Trængte de til pleje, fik de også det. Nogle af de testamentariske gaver på jordegods har deres oprindelse i sådant et provent. Vi har en kilde for noget sådant fra Æbelholt kloster. I Æbelholt Klosters Brevbog kan vi i brev 47 fra 5. maj år 1300 læse, at Jens Regensen, kaldet Thott, skænker jord i Store Lyngby til klostret, idet han forbeholder sig ret til underhold for livstid i klostret:

"Jens Regensen, kaldet Thott, sender

alle, som ser dette brev, hilsen i Herren til evig tid.

Fordi vi på den store dommens dag skal møde for den strenge dommers domstol for at få igen i overensstemmelse med vore gerninger i det timelige, er jeg til sinds at forudgribe nævnte dag med barmhjertighedens gerninger og klogt at drage omsorg for min sjæl ved hjælp af de timelige ting, som jeg har. Derfor overdrager, hjemler og afhænder jeg, Jens, sund på legeme og sjæl ved Jesu Kristi nåde, i kraft af dette brev til de fromme mænd og regelbundne kannikker i Æbelholt Klo-

ster to dele af skyldjorden i Store Lyngby til lindring og frelse for min sjæl, at besidde til evig tid uden tiltale fra nogens side på den betingelse, at nævnte abbed og munkesamfund indtil min død skal give mig det nødvendige til livets ophold, så snart jeg får lyst til at træde ind hos dem, og når jeg dør, skal de afholde min begravelse for nævnte gods.

Givet i det Herrens år 1300 torsdagen efter apostlene Filips og Jakobs dag. Mit segl er hængt under dette brev til vidnesbyrd og forvaring”.

Der har sandsynligvis været mange bygninger af træ, som har ligget udenfor selve klosteranlægget. Der er intet i vejen for, at proventfolk på Æbelholt har boet i træhuse, som for længst er borte.

Abbed Vilhelm har ikke kunnet undgå at blive påvirket af den omsorg og kærlighed, viktorinerne viste de fattige i Paris, og har forsøgt at indføre tilsvarende skikke i Æbelholt kloster. Det må uden tvivl stå i en stærk kontrast til danskernes gamle, hedenske ”vær-dig selv-nok-indstilling”, som antagelig ikke var fjern i vores folk i højmiddelalderens Danmark.

Fattigplejen har spillet en vigtig rolle i Æbelholtklostrets store tid under Abbed Vilhelm. Med en vis stolthed fortæller han til Biskop Peder Sunesøn, at hvor tidligere knap 8-10 vanskelig kunne finde føden, der bespises nu

daglig over 100.

Denne funktion som støttepunkt for samfundets svageste står i skarp kontrast til den ”være nok i sig selv”, som trivedes i det nærliggende cistercienserkloster i Esrum.

Konklusion

Augustinerordenen og med den Æbelholt har således haft en meget betydelig funktion i middelalderens Danmark både på det teologiske felt, men i særlig grad i omsorgen for fattige og syge. Ved reformationen overgik disse funktioner til Kongen, ligesom mange af bygningerne og besiddelserne i øvrigt beslaglagdes af staten. Man kan tvivle på, om dette har medført forbedringer i socialvæsen og sygdomsbehandling, da det stærke etiske grundlag for klostervæsenet næppe har kunnet genfindes i det verdslige samfund.

Litteratur:

Klosterliv i Vesten Augustins Regel- Benedikts Regel. Oversat og med indledning af Erik Gunnes, Oslo, 1986.

Benedikts Regel. Oversat af Brian Møller Jensen. Københavns universitet, 1998.

Arne Odd Johnsen: Om St. Victorklosteret og nordmennene.

Historisk tidsskrift 1943-46, 33: 405-432.

L.J. Lekai: The Cistercians- Ideals and Reality. The Kent State University Press. 1977.

Det europæiske klostervæsen. Acta Jutlandica LIX, Teologisk serie 13. Aarhus 1985.

C.H.Lawrence: Medieval Monasticism. Essex England, 2001.

Pia Bennike og Anna-Elisabeth Brade: Middelalderens sygdomme og behandlingsformer i Danmark. Medicinsk-Historisk Museum, Københavns Universitet 1999.

Vilhelm Møller- Christensen: Bogen om Æbelholt Kloster. Dansk Videnskabs Forlag 1958.

Æbelholt Klosters Brevbog: Udg. Af Finn Kramer m.fl. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2013.

Erik Gunnes: Fra Benedikt til Birgitta. Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 141.1987.

Pil Dahlerup: Dansk litteratur Middelalder 1) Religiøs litteratur 1998.

Patrice Sicard: Hugues de Saint- Victor et son École. Brepols 1991.

Hans Jørgen Fredderiksen: Den Katolske kirke i Kunstens spejl. Systime 2001.

Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen: Abbed Vilhelms idealer. Det viktorinsk-augustiniske syn på klosterlivets formål og idealer i højmiddelalderens Danmark. (Netversion af artikel i Kirkehistorisk Samlinger, 2001).

L.J. Lekai: The Cistercians- Ideals and Reality. The Kent State University Press. 1977.

Det europæiske klostervæsen. Acta Jutlandica LIX, Teologisk serie 13. Aarhus 1985.

C.H.Lawrence: Medieval Monasticism. Essex England, 2001.

Pia Bennike og Anna-Elisabeth Brade: Middelalderens sygdomme og behandlingsformer i Danmark. Medicinsk-Historisk Museum, Københavns Universitet 1999.

Vilhelm Møller- Christensen: Bogen om Æbelholt Kloster. Dansk Videnskabs Forlag 1958.

Æbelholt Klosters Brevbog: Udg. Af Finn Kramer m.fl. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab 2013.

Erik Gunnes: Fra Benedikt til Birgitta. Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring. Årbok 141.1987.

Pil Dahlerup: Dansk litteratur Middelalder 1) Religiøs litteratur 1998.

Patrice Sicard: Hugues de Saint- Victor et son École. Brepols 1991.

Hans Jørgen Frederiksen: Den Katolske kirke i Kunstens spejl. Systime 2001.

Johnny Grandjean Gøgsig Jakobsen: Abbed Vilhelms idealer. Det viktorinsk-augustiniske syn på klosterlivets formål og idealer i højmiddelalderens Danmark. (Netversion af artikel i Kirkehistorisk Samlinger, 2001).

Arven efter Elfelt

Da redaktionen er blevet opmærksom på, at forfatteren Lennart Weber har udgivet en ny bog om den kendte fotograf Elfelt, giver Weber her på opfordring et kort resume af bogens indhold. Men først lidt fakta om Elfelt hentet fra Wikipedia:

*Peter Elfelt var født **Peter Lars Petersen** og tog 14. november 1901 navneforandring til Elfelt, da han begyndte at lave film.^[1] Da han var 1 år gammel, flyttede forældrene til Hillerød. Forældrene var fattige, og som den ældste af børneflokken måtte Elfelt allerede i niårsalderen tage plads som bydreng i en købmandsforretning i Hillerød. Da han var 13 år gammel, fik han en tilsvarende læreplads hos fotograf Carl Rathsach i samme by. Han studerede også hos Jens Poul Andersen, der byggede kameraer. I 1893 åbnede Elfelt med sine to brødre som assistenter sit atelier på Købmagergade 64 i København og opnåede efter nogle startvanskeligheder hurtigt et stort klientel blandt byens højere borgerskab. I 1901 fik han titlen "Kongelig hoffotograf",^[2] og skabte sig især et navn som fotograf på de såkaldte fredensborgdage, hvor den store kongefamilie med den gamle Christian 9. som centrum var samlet på Fredensborg Slot. Elfelt var en elegant herre, som uden besvær gled ind i rollen som feteret fotograf ved hoffet.*

Den nye fotobog "Arven efter Elfelt" har vakt opmærksomhed hos eksperter, der fastslår, at 90 procent af fotografierne aldrig har været vist før.

Man kan undre sig over, at der stadig kan findes gamle, ukendte fotografier på Det kongelige Bibliotek. Men det skyldes flere forhold.

Kongelig hoffotograf Peter Elfelt, der havde rødder i Nordsjælland og ofte besøgte området, havde sin storhedstid 1890-1931. På den tid var det yderst sjældent at finde et fotografi i aviser, ugeblade og bøger. Godt nok havde datidens fotografer travlt med at fotografere portrætter og virksomheder, men det var kun kunden, der fik fotografierne.

Billederne nåede derfor kun til den virksomhed, der havde bestilt fotografiering eller den familie, der fik lavet portrætter. Billederne blev sat i album eller hængt op på væggen, og de nåede sjældent udenfor husets fire vægge. Derfor kan der i dag findes mange hidtil ukendte fotografier.

Da firmaet Elfelt lukkede i 1981, i øvrigt under stor dramatik med prinsesse Anne-Lise af Schaumburg-Lippe i en besynderlig hovedrolle, overtog Det Kongelige Bibliotek ansvaret for Elfelt-arven, som omfatter 450.000 negativer. Der er stort set udelukkende tale om glasplader, og samlet set fylder arven en container og vejer 40 tons. De største af glaspladerne er på 50x60 cm eller større end forsiden på

Politiken.

Det Kongelige Bibliotek brugte 10 år på at bearbejde arven, men siden blev det hele pakket sammen. Der var ikke penge til at fortsætte arbejdet. Derfor ligger glaspladerne gemt væk i arkiver med en konstant temperatur på 2 grader, der skal sikre, at fotografiernes levetid forlænges.

Det er i denne arv, jeg har fundet kildemateriale til den nye bog i stort coffee-table format med 304 sider og 450 gamle fotografier. Arbejdet har stået på i fire år, hvor jeg har arbejdet mig igennem de 450.000 glasplader.

Det var gennem dette omfattende arbejde, jeg også fandt kildemateriale til de interessante afsløringer omkring arven fra Elfelt. Efter at prinsessen havde solgt hele Elfelt-arkivet til Det kongelige Bibliotek og Københavns Bymuseum, viste det sig, at prinsessen havde gemt en betydelig mængde

glasplader til sig selv, og staten måtte pudse kongens foged på hende. Her viste det sig, at hun havde gemt 30 flyttekasser med glasplader hos sin mor og flere andre steder.

Bogen beskæftiger sig også med arven til familien Elfelt. Da man efter Peter Elfelts død i 1931 åbnede testamentet, gik der chokbølger gennem familien og firmaets ansatte. Alle havde forventet, at enken og sønnen skulle arve firmaet. Men Elfelt havde i al hemmelighed overdraget firmaet til en kvindelig kontorassistent i firmaet Elfelt.

Bogen fortæller desuden for første gang historien om Elfelts hemmelige søn, der helt frem til sin død i 2001 forsøgte at skjule sandheden om slægtsforholdet. Elfelt afkrævede sit hemmelige barnebarn et løfte om aldrig at fortælle sandheden. Men det løfte brød barnebarnet, og derfor kan historien nu fortælles for første gang.

Elfelts spændende foto af cyklister i Hellebæk ved Helsingør i 1892. Fotografiet er ganske specielt. Det er nemlig sjældent at finde fotografier af kvindelige cyklister.

Lægerne frarådede direkte kvinder og piger at cykle, fordi det kunne svække deres evne til at føde børn.

Besøg på udstillingen Frejas og Evas døtre
Søndag den 17. januar 2016 kl. 13.00
Nordsjællands Museum i Elværet
Frederiksgade 11, Hillerød

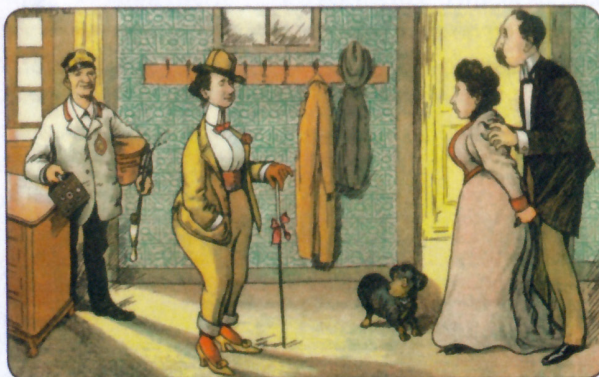
Udstillingens tema er ”**Kvindesyn fra oldtid til nutid**”.

I 100-året for indførelse af valgretten for kvinder sætter den fokus på synet på kvinder og tegner et billede af de ”bjerge og dale”, som kvinder fra oldtiden til i dag har gennemlevet. Det har ikke været en stadig, fremadskridende proces, men en rutsjebanetur over smukke bjerge, gennem dybe dale og op i sollyset igen. Vi bliver guidet af **museumsinspektør Susan Johnsen**, der har været med at skabe udstillingen

Stedet er handicapvenligt.

Pris for indgang: 30 kr.

Efterfølgende kaffe/the + kage på ”Leonora”, Møntportvej 2. Pris: 70 kr.

Den nye pige melder sig. Blæksprutten 1902.

Tilmelding til Niels L. Nielsen på niels@nielsenskibby.dk eller tlf. 4752 8408 senest lørdag den 09. januar.

Oplys venligst, om du/I også deltager i kaffearrangementet. Begrænset antal.